

Аверчев О.В. – д.с-г.н., професор
Осінній А.О. – аспірант, Державний вищий навчальний заклад
«Херсонський державний аграрний університет», м. Херсон, Україна
ДИНАМІКА І ПЕРСПЕКТИВА ВИРОЩУВАННЯ СОРГО В УКРАЇНІ

Сорго (*Sorghum vulgare*) посідає п'яте місце за площами вирощування в світі серед зернових культур після кукурудзи, пшениці, рису та ячменю. За останні 50 років посівні площі під ним у світі збільшилися на 60 %, його вирощують у понад 80 країнах світу на площі майже 50 млн га. [1].

Міністерство сільського господарства США (USDA) оцінило виробництво цього зерна у 2011-2012 маркетинговому році на рівні 54,5 млн т, що менше порівняно з попереднім періодом на 13%. Проте у 2012-2013 зерновому сезоні обсяги сорго можуть досягти рівня 2010-2011 МР. Очікується із нового врожаю отримати 61,7 млн т цього зерна.

Зростання виробництва сорго пов'язане зі збільшенням попиту на продовольство та енергоносії. Якщо у 2011-2012 зерновому сезоні попит на сорго становив 55,9 млн т, то у новому очікується на рівні 612,4 млн т.

У США, Мексиці, Чилі, Бразилії сорго є однією з основних культур для виробництва біоетанолу, що забезпечує вихід спирту на 25-30% більший, ніж у кукурудзи й пшениці. Тому одним із основних факторів впливу на ціну сорго є вартість нафти. До того ж, світові ціни на сорго мають пряму залежність від обсягу пропозиції зерна на ринку. [2].

В Україні сорго вирощують з середини ХІХ століття. Його зерно є цінним концентрованим кормом та сировиною для комбікормової, спиртової промисловості та виробництва біопалива. В ньому є 70-73% крохмалю, 12-15% білка, 3,5-4,5% жиру. З одного гектара цукрового сорго, що містить 18-20% цукру, можна отримати 25-30 ц цукрового сиропу [3].

До 1980-х років в Україні сорго всіх видів (цукрове, віничне, зернове) активно використовувалося в раціонах годівлі с/г тварин, птиці та риби. Вже з початку 90-х років у зв'язку з розпадом СРСР і нестабільною економічною ситуацією відбулося різке скорочення поголів'я худоби й виробництво сорго впало. За багаторічними результатами досліджень Державної служби з охорони прав на сорти рослин, у засушливих районах України урожайність зерна сорго вища від посівів кукурудзи на 27%.

Одним з факторів, що може суттєво впливати на продуктивне формування врожаю сорго, залишається зрошення, на що культура реагує високими приростами [4]. Це, в свою чергу, відкриває великі перспективи вирощування зернового сорго як для неполивних так і зрошуваних земель півдня України.

Незважаючи на цінність цієї культури, виробництво зерна сорго в Україні є незначним.

Основні його площі зосереджені у південному регіоні: Херсонській, Миколаївській, Одеській, Дніпропетровській, Донецькій областях. Рекордний урожай сорго, який досяг майже 232 тис. т, вітчизняні аграрії отримали у 2008

році. На це вплинуло розширення посівної площі та понад двотонний рівень урожайності зерна. Після цього відбулося суттєве зменшення виробництва. За даними Державної служби статистики загальна площа посівів під урожай 2016 року в усіх категоріях господарств становить 26775,6 тис.га, що на 126,2 тис.га менше ніж 2015 році (99,5%).

Посіви зернових і зернобобових були висіяні в 2016 році на площі 14349,5 тис.га, що на 2,6% менше ніж 2015 році. Посіви сорго в 2016 році склали 63,5 тис.га, що на 12,2 тис.га (+ 23%) більше ніж в минулому році. В структурі посівів збільшення посівів сорго збільшилось на 1 відсоток.

Більшість зерна сорго в Україні вирощується сільськогосподарськими підприємствами. За підсумками 2016 року аграрними формуваннями різних форм власності було вироблено 63,5 тис. га.

Найбільшу площу посівів займають сільськогосподарські підприємства. Їх площа складає 49,8 тис.га у тому числі в державних підприємствах посіяно 7,8 тис.га а в недержавних 42,0 тис.га. Найменшу площу посівів сорго мають господарства населення.

За останні роки сорго стає все більш популярною культурою в Україні через високу посухостійкість й стабільний попит на експорт.

Потенціал цієї культури дуже високий. В умовах України в середньому можна отримувати на великих площах 40-60 ц/га зерна без зрошення. В умовах зрошення, можна отримувати урожаї більше 100 ц/га при витратах на 25-30% менше, ніж при вирощуванні кукурудзи. За п'ять останніх років стабілізувався попит на зернове сорго як на внутрішньому так і на зовнішньому ринках. Ціна, яку сьогодні пропонують за 1 тону сорго (3800 – 4000 грн.)

Згідно з даними дослідження «Агропродовольчий спектр України 2015», Україна займає 4 місце в світі за обсягами експорту сорго, поставивши на зовнішні ринки в 2014 році 196 тис. тонн цієї культури, що на 16 тис. тонн вище торішніх показників. Про це повідомляє сайт «Agronews.ua».

При цьому частка України у світовій торгівлі зменшилася з 3,2% в 2013 році до 1,9% в 2014 році, що було викликано збільшенням експорту з США на 65% порівняно з минулим роком. Основними імпортерами українського сорго залишаються Італія, Ізраїль та Іспанія, на які припадає 83% всіх експортних поставок.

Варто відзначити, що зростання експорту відбулося незважаючи на зменшення валового збору сорго всередині країни на 37% внаслідок зменшення його рентабельності, що змусило виробників переорієнтуватися на інші культури, і втрати частини посівних площ на Сході.

Висновки. Наслідки глобальної зміни клімату стають все більш відчутливими в Україні. Це спонукає фахівців та науковців вносити зміни у структуру посівних площ з врахування культур у яких є високий адаптивний потенціал.

Однією з таких культур на нашу думку є сорго. Яке може зайняти достойне місце в структурі посівних площ, оскільки за своїми ознаками, сорго найменш вибагливе і найбільш пристосоване до умов довкілля, що ставить його

на перше місце по вирощуванні в посушливих районах країни серед всіх зернових культур.

Перспективність соргових культур і велика економічна вигідність можлива в Україні лише тоді, коли їх вирощування буде забезпечене державною підтримкою, науковим супроводом (сучасні системи зрошення, адаптивні технології та новими високопродуктивними сортами і гібридами).

Актуальним є питання розробки адаптивної технології вирощування сорго в умовах змін клімату при краплинному зрошенні, яка була б здатна забезпечити стабільність валових зборів зерна цієї культури і можливість нарощування потужного експортного потенціалу для країни.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Сторожик Л.І. Агробіологічні основи формування агрофітоценозів сорго цукрового як біоенергетичної культури в степу та Лісостепу України., автореферат
2. Исаков Я.И. Сорго. -М.: Россельхозиздат, 1992. - 133 с.
3. Економічний гектар / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: - www.agro-business.com.ua/ekonomichnyi_gektar/1111-rynok-sorgo.
4. С.Г. Вожегов Зернове сорго в рисовій сівозміні / С.Г. Вожегов, Т.В. Дудченко, І.В. Змієвська // Таврійський науковий вісник: Зб. наук. пр. – Херсон: Айлант, 2009. - № 64. – С. 98-105.

Аверчев О.В. – д.с-г.н., професор
Осінній О.А., Кохоров А. А. – аспіранти, Державний вищий
навчальний заклад «Херсонський державний аграрний університет»,
м. Херсон, Україна

СУЧАСНИЙ СТАН ТА НАПРЯМИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИРОБНИЦТВА РИСУ В УКРАЇНІ.

Рис – один з найцінніших продуктів харчування, а його виробництво є складовою частиною зернового господарства України, як стратегічної галузі народного господарства. Крім цього вирощування рису має важливе значення також як фактор ефективного використання малопродуктивних земель, поліпшення їх родючості й меліоративного стану та одержання на них високих урожаїв інших зернових та кормових культур [1].

В наш час рис вирощується в 113 країнах. Вирощують його на всіх континентах. Під рис відводять найбільші площі посівів у світі, так само як під пшеницю та кукурудзу. Рис має вищу на 8–10 ц/га потенціальну врожайність порівняно з пшеницею, що забезпечує його щорічний валовий збір майже 600 млн тонн. Площі посіву рису за останні 100 років зросли втричі і на сьогодні становлять понад 175 млн га.

Споживання рису залежить від особливостей національної кухні і складає від 5 (у країнах Європи) до 200 кг (Південно-східна Азія) на душу населення в